

Nesposobnost djece za krivnju u kaznenom pravu

Mrdeža, Lovro

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:598877>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
KATEDRA ZA KAZNENO PRAVO

DIPLOMSKI RAD

Lovro Mrdeža

NESPOSOBNOST DJECE ZA KRIVNJU U KAZNENOM PRAVU

Mentor: izv. prof. dr. sc. Aleksandar Maršavelski

Zagreb, 2024.

IZJAVA O IZVORNOSTI

Ja, Lovro Mrdeža, pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor ovog diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Lovro Mrdeža v.r.

SAŽETAK:

Ovaj rad se bavi donjom dobnom granicom kaznene odgovornosti koja razgraničava maloljetnike kojima se može suditi za kazneno djelo od onih koji nisu sposobni biti odgovorni za kazneno djelo. Razlika razvijenosti djece iste dobi može biti velika te se smatra da u moderno vrijeme djeca brže sazrijevaju. Postavlja se pitanje može li sustav adekvatno reagirati u slučaju teškog zločina djeteta koje je ispod dobne granice odgovornosti. Iznijeta su rješenja različitih sustava na ovaj problem kao i stajalište UN-a o ovom pitanju. Za kraj su izneseni slučajevi koji daju na razmišljanje kako bismo htjeli da sustav reagira kad bi se isti dogodili u Hrvatskoj.

Ključne riječi: *dobna granica kaznene odgovornosti, doli incapax, discernimento, maloljetničko pravosuđe, UN, Odbor za prava djeteta*

SUMMARY:

The thesis deals with the lower age limit of criminal responsibility, which demarcates minors who can be tried for a criminal offense from those who are not capable of being responsible for a criminal offense. The difference in the development of children of the same age can be large and it is believed that in modern times children mature faster. The question arises whether the system can react adequately in the

case of a serious crime committed by a child who is below the age limit of responsibility. The solutions of different systems to this problem were presented, as well as the position of the UN in this matter. In the end, cases were presented that make one think about how we would like the system to react if the same happened in Croatia.

Keywords: *age of criminal responsibility, doli incapax, discernimento, juvenile justice, UN, Committee on the Rights of the Child*

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
2.	POJAM ISKLJUČENJA KAZNENE ODGOVORNOSTI KOD DJECE I POVIJESNI RAZVOJ.....	2
2.1.	Doli incapax	4
2.2.	Povijesni razvoj	7
3.	NACIONALNO PRAVO	14
3.1.	Statistički pokazatelji dječjeg kriminaliteta u RH ..	16
4.	KOMPARATIVNO PRAVO	20
4.1.	Modeli maloljetničkog pravosuđa	22
4.2.	Njemačka	24
4.3.	Velika Britanija (Engleska i Wales)	25
4.4.	Belgija	27
4.5.	Francuska	28
4.6.	Kina	29
5.	MEĐUNARODNO PRAVO	30
5.1.	Konvencija o pravima djeteta	30
5.2.	UNs Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules)- Pekinška pravila	32
5.3.	Opći komentar br. 10 (General comment no. 10)	33
5.4.	Opći komentar br. 24 (General comment No. 24 on children's rights in the child justice system)	35
6.	ZNAČAJNI SLUČAJEVI	37
6.1.	Slučaj James Bulger	37
6.2.	Slučaj Blokhin	40
6.3.	Slučaj Kosta K.	42
7.	ZAKLJUČAK	44
	LITERATURA:.....	46

1. UVOD

U pogledu kaznenog prava, kao društvo smo ocijenili da djeca zbog svoje ranjivosti, nezrelosti i drugih različitosti sa punoljetnim osobama moraju uživati poseban položaj i zaštitu. Prvenstveno, to se tiče sposobnosti djeteta da bude krivo u slučaju da ostvari obilježja kaznenog djela. Prema Odboru UN-a za prava djeteta, na drugačiji tretman djece kao počinitelje utječu njihove specifične emocionalne i obrazovne potrebe kao i različiti stadij psihofizičkog razvoja što predstavlja osnovu za njihovu smanjenu ili nepostojeću odgovornost.¹ Iz prethodno navedenog proizlazi kompleksno, ponekad i kontroverzno, pitanje postavljanja dobne granice kaznene odgovornosti. Kada su djeca sposobna shvatiti značenje svojih postupaka i kada bi trebali podlijetati kaznenopravnim sankcijama?

Različiti pravni sustavi daju različita rješenja na ovaj osjetljivi problem. Minimalna dob kaznene odgovornosti varira od 6 do 18 godina², što svakako nije mala razlika. Neke države su se odlučile za jedinstvenu granicu kaznene odgovornosti dok druge poznaju doktrinu doli incapax. Navedena doktrina omogućuje kaznenopravnom sustavu da ipak fleksibilnije utvrdi

¹ Dragičević Prtenjača, Marta; Bezić, Reana; Zagorec, Martina. Vizura hrvatskog maloljetničkog kaznenog prava pri odlučivanju o maloljetničkom zatvoru i njegovu pridržaju - postoje li kriteriji ili je sve diskrecijska odluka suda, Zbornik Pravnog Fakulteta Zagreb, Vol. 71 No. 3-4, 2021., str. 378.

² Justice for Children Briefing No. 4- The minimum age of criminal responsibility, <https://www.penalreform.org/resource/justice-children-briefing-no4-minimum-age-criminal-responsibility/> , 27.3.2024.

sposobnost djeteta za krivnju tako da se uvede raspon godina djeteta gdje postoji oboriva presumpcija da dijete nije sposobno za dolus malus te da nije ubrojivo.³

2. POJAM ISKLJUČENJA KAZNE NE ODGOVORNOSTI KOD DJECE I POVIJESNI RAZVOJ

Temeljni pojam kaznenopravne znanosti jest kazneno djelo koje obuhvaća svoj materijalni i formalni pojam. Materijalni pojam kaznenog djela označava njegovu socijalnu dimenziju te njegovo određenje prethodi donošenju kaznenog zakona, a može ga se objasniti kroz pojam društvena opasnost djela. Formalni pojam kaznenog djela obuhvaća temeljne sastavnice kaznenog djela te je on isključivo pravne naravi i proistječe iz samog zakona. Pet elemenata kaznenog djela su: 1. Radnja, kao voljno ponašanje čovjeka, 2. Zakonsko biće kaznenog djela, predviđeno u kaznenom zakonu, 3. Protupravnost, kao povredu imperativne norme kaznenog prava, 4. Krivnja, kao subjektivni odnos počinitelja prema kaznenom djelu zbog kojeg mu se može uputiti prijekor, 5. Kažnjivost, koje je pretpostavka ili znak raspoznavanja kažnjivih ponašanja te ju ne treba posebno dokazivati, a svako kazneno djelo načelno je kažnjivo.⁴

³ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. Perspektiva uvođenja doktrine doli incapax u hrvatsko maloljetničko kazneno pravo. *Macedonian Journal for Criminal Law and Criminology*, 25(1), 2018., str. 4.

⁴ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L. Kazneno pravo- Opći dio 2 (kazneno djelo i kaznenopravne sankcije), Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017., str. 4.

Da bi se moglo govoriti o postojanju kaznenog djela, svih 5 elemenata moraju biti ispunjeni. Izostanak jednoga dovodi do nemogućnosti primjene kaznenopravne sankcije prema počinitelju.

Djetetov položaj, kao počinitelja kaznenog djela, u kaznenom pravu je specifičan kako zbog svoje psihičke tako i tjelesne nezrelosti. Smatra se kako dijete nije sposobno za krivnju te se ono ne može u punom smislu smatrati subjektom kaznenog prava. Kažnjavanje djeteta bi bilo istovjetno kažnjavanju neubrojivih počinitelja, a samim time bi kazna izgubila svoj smisao. Najveće zasluge za prihvaćanje takvih stavova idu pripadnicima neoklasične škole kaznenog prava koja je isticala posebnost delikvencije određene dobne skupine te se zalagala za uvođenje odgojnih mjera u kaznenopravne sankcije.⁵

U većini modernih zakonodavstava dobna granica kaznene odgovornosti se određuje temeljem formalnog kriterija dobnog uzrasta počinitelja u vrijeme počinjenja kaznenog djela. Međutim, možda bi bolji bio materijalni kriterij određivanja koji koristi stvarnu zrelost mladog pojedinca prema dosegnutom stupnju biološke, psihološke i socijalne zrelosti neovisno o navršanim godinama.⁶ Formalni kriterij predstavlja rigidno i umjetno rješenje kojim se postavlja granica koja može dobrim

⁵ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L. Kazneno pravo- Opći dio 1 (kazneno pravo i kazneni zakon); Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016., str. 170.

⁶ Gurda, V. Starosne granice krivično-pravnog maloljetstva u uporednom pravu, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 41 No. 3, 2020.str. 784.

dijelom korespondirati sa stupnjem psihičke i socijalne zrelosti. Međutim, poznato je da mladi ne dosežu jednak stupanj zrelosti u istom uzrastu te da različita kognicija o vanjskom svijetu može proizaći iz čitavog niza čimbenika kao što su genetske predispozicije, društveni utjecaj, kućni odgoj, sredina odrastanja i slično.

2.1. Doli incapax

Latinska fraza "Doli incapax", doslovno prevedena "nesposoban za zlo", je izraz kojim se označava pojam da su djeca određene dobi premlada da bi imala sposobnost formiranja mišljenja i svijesti koji bi bili potrebni da bi ih se moglo smatrati kazneno odgovornima.⁷ U Hrvatskoj kazneno ne odgovaraju djeca ispod 14 godina.

Doktrina doli incapax označava sustav koji koristi dvije dobne granice kod određivanja kaznene odgovornosti. Niža granica, ispod koje je dijete kaznenopravno nesposobno za počinjenje kaznenog djela i viša granica, iznad koje je dijete kaznenopravno sposobno. U slučaju da je dijete u dobi koje je između tih granica, postoji oboriva presumpcija da je dijete doli incapax, tj. nesposobno za krivnju. Tako bi, primjerice, mogli u hrvatsko pravo unijeti donju granicu od 10 godina te

⁷ Doli incapax - When is a child too young or immature to be guilty of crime?, <https://hugolawgroup.com.au/insights/doli-incapax-when-is-a-child-too-young-or-immature-to-be-guilty-of-crime/> , 3.4.2024.

bi djeca koja spadaju u dobni uzrast između 10 i 14 godina mogla biti kazнено presuđena u slučaju da se obori presumpcija doli incapax, tj. da se dokaže da su bila sposobna za dolus malus te da su ubrojiva. Ovu doktrinu bi vjerojatno bilo najbolje ograničiti samo na teža kaznena djela koje bi, naravno, prije trebalo definirati. Na primjer, da se ona odnosi samo na kaznena djela za koje je propisana kazna zatvora od najmanje 5 godina ili da se presumpcija može obarati samo kod kaznenih djela protiv života i tijela. Za pretpostaviti je da bi se ovakva odgovornost utvrđivala rijetko i u posebnim okolnostima, ali je bolje da takva mogućnost postoji.

Maloljetnički kriminal u Hrvatskoj čini samo 3-4% ukupnog kriminala u Hrvatskoj, ali je iznimno bitno da ga se ne zanemari. Pravovremenom reakcijom se može utjecati na maloljetne počinitelje da dalje ne čine kaznena djela, tj. nepravovremenim reagiranjem se povećava vjerojatnost ponovnog počinjenja kaznenih djela od strane istih osoba. U slučaju da kaznenopravni sustav nije dovoljno fleksibilan da se može pravovremeno aktivirati i utjecati na djecu počinitelje onda preostaje samo čekati da ta osoba ponovno počini kazneno djelo da bi se sustav mogao na nju primijeniti. Primjerice, 2015. godine dijete mlađe od 14 godina je počinilo ubojstvo te je u toj situaciji bila potpuno onemogućena reakcija pravosudnog

sustava.⁸ Također, imamo slučaj u susjednoj državi gdje dijete od 13 godina ubilo 8 učenika iz razreda i jednu odraslu osobu te ranilo još 7 osoba. To je sve učinio planirajući i znajući da je ispod dobi kad može kazneno odgovarati što zapravo upućuje na njegovu stvarnu sposobnost razumijevanja svojih postupaka i posljedica istih.⁹ Tamo je također onemogućena reakcija pravosudnog sustava zbog rigidne i formalne dobne granice kaznene odgovornosti. Jasno je da je između djeteta od 13 godina i 11 mjeseci i djeteta od 14 godina neznatna razlika u njihovom razvoju, štoviše nekada i mlađe dijete može biti zrelije i sposobnije shvatiti svoje postupke. Ne čini se potpuno pravedno da je prema jednome isključena primjena kaznenog prava, a prema drugome da se primjenjuje. Kao bolje rješenje se nameće da se za dijete od 13 godina i 11 mjeseci može dokazati da je ubrojiva i svjesna svojih djela ukoliko je to istina. Uvođenjem doktrine doli incapax ne znači i obvezu provođenja neformalnog postupka prema Zakonu o sudovima za mladež u svim takvim slučajevima jer je i sadašnja praksa takva da se veliki postotak maloljetničkog kriminala rješava primjenom načela svrhovitosti i uopće se ne provodi kazneni postupak. S druge strane, provođenje kaznenog postupka ne znači nužno izricanje strogih maloljetničkih sankcija nego odgovarajućih sankcija koje su razmjerne težini počinjenog

⁸ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3) str. 31.

⁹ Belgrade shooting: Teen made 'kill list' for Serbia school attack, <https://www.bbc.com/news/world-europe-65468404>, 28.3.2024.

djela i svim osobinama počinitelja. Izvjesnost kažnjavanja više doprinosi specijalnoj i generalnoj prevenciji kao svrsi kažnjavanja od strogoće kažnjavanja. Sasvim sigurno je da postupci pravosuđa više utječu na djecu od postupanja nepenalnih tijela u smislu da djeluju kao vrsta šok terapije te će djeca bolje shvatiti nedopuštenost i ozbiljnost svojih djela.¹⁰

2.2. Povijesni razvoj

Kaznenopravni status djece je prošao dugi razvojni put kroz povijest. Već od najranijih izvora kaznenog prava jasno se vidi posebna pažnja i postupanje naspram djece i maloljetnika, kako u ulozi žrtve, tako i u ulozi počinitelja. Već u preambuli Hamurabijevog zakonika, glavnog izvora babilonskog prava sastavljenog između 1755. i 1750. pr.Kr.¹¹, stoji izričita potreba za zaštitom slabijih članova zajednice koju postavlja Hamurabi u cilju provođenja načela pravednosti prema uputama samih bogova.¹² Prve pisane upute kako postupati prema malodobnicima zapisane su u Zakoniku dvanaest ploča gdje se pravi razlika između pubera i impubera s normom da se prema impuberima ne primjenjuju kaznene sankcije nego oni podliježu

¹⁰ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str.31.

¹¹ Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013- 2024.

¹² Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). Zakon o sudovima za mladež - reformski zahvati i praktične dileme. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 19 (2), 615-667. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/110877>, str. 614.

pretorovoj diskrecijskoj odluci o nadoknadi štete ili punitivnoj kaznenoj sankciji. Ne navode se jasne norme koja je to dob kada impuberi prelaze u pubere ili drugi kriterij kojim bi se odredila distinkcija između kategorija.¹³ Prvi izričiti dobni kriteriji nastaju u Justinijanovom Corpus Iuris Civilisu iz 529. godine. U kategoriji do 7. godine, nazvanom infantes, djeca ni u kojem slučaju nisu mogla odgovarati ako su ostvarila obilježja nekog zabranjenog ponašanja. Zatim, u kategoriji od 7 do 10 godina, naziva infantie proximi, djeca su kažnjavana samo ako se uspjelo dokazati da je kod njega postojala sposobnost za krivnju, tj. da su bila doli capax. Za djecu u razdoblju od 10 do 14 godina, naziva pubertati proximi, postojala je oboriva pretpostavka da su doli capax, tj. sposobni za krivnju. Osim uvedenih dobnih granica kažnjivosti, rimsko pravo daje poseban status maloljetnicima tako da se dob od 14 godina tretirala kao osnova za ublažavanje kazne u slučaju da se ustanovila krivnja. Također, njima se nije izricala smrtna kazna. Ipak poseban položaj maloljetnika je bio osujećen pravilom malitia suplet aetatem, zla namjera nadomješta dob, što je dovodilo do jednakog kažnjavanja maloljetnih i punoljetnih počinitelja.¹⁴

U srednjem vijeku, poseban položaj maloljetnika može se pronaći i u prvim pisanim statutima primorskih gradova. Tako u

¹³ Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). op. cit. (bilj. 12.), str. 616.

¹⁴ Ibid. str. 617.

Riječkom statutu iz 1530. godine imamo izričitu normu da se djeca do 7. godine neće kažnjavati, a djeca od 7 do 14 kaznit će se po slobodnoj prosudbi gospodina kapetana i kaznenog suca uz uvažavanje počinjenog djela i položaja počinitelja i žrtve. U Korčuli, sredinom 13. stoljeća, dječaci od 14 godina i mlađi, za udarce su se kažnjavali prema nahođenju kneza i Malog vijeća kako im se činilo pravednijim. Navodi se da će se slično primjenjivati i na djevojčice. U drugoj redakciji Korčulanskog statuta otklonjena je nejasnoća oko sličnog kažnjavanja djevojčica tako da propisuje da se dječaci i djevojčice u spomenutoj dobi koji počine ubojstvo ili nanesu udarce kažnjavaju prema diskrecijskoj ocjeni Kurije u punom sastavu. U Dubrovačkom statutu iz 1272. je propisano da će osobu od 14 godina i mlađu, koja je počinila kakvo zlodjelo, gospodin knez i Sudbeni dvor kazniti po svojoj ocjeni uzimajući u obzir njihovu dob. U Statutu grada Splita iz 1312. godine stoji da ako muškarac mlađi od 14 godina i ženska mlađa od 12 počini neki zločin, načelnik grada može i mora ih kazniti blažom ili manjom kaznom prema tome kako mu se čini pogodnim s obzirom na društveni položaj osobe i težinu djela. Iz prethodno navedenog vidimo da se poseban položaj malodobnika očitovao u tome da ih se drugačije kažnjavalo prema diskreciji lokalnog poglavara, kao i nejednakost kažnjavanja prema društvenom položaju. Također se prema njima djelovalo sa umanjenom represijom jer nisu bili sposobni vladati i upravljati sobom ni svojim stvarima te se na njih

gledalo kao i na duševne bolesnike, slaboumnike, gluhe i nijeme, maloumne i žene, loše osobe i strance, kao i na siromahe.¹⁵ Constitutio Criminalis Carolina iz 1532. godine propisuje drugačije postupanje prema maloljetnicima koje utemeljuje na tome da malodobnici nemaju svijest za rasuđivanje, a nedostatna dob je razlog za nemogućnost uspostavljanja potpune krivnje. Ovakvo rješenje je pomalo narušeno normom o zloj namjeri (dolus malus) koja nadomješta dob, lat. malitia suplet aetatem. Ova doktrina je već spomenuta u izvorima rimskog prava te je preuzeta u srednjovjekovno kazneno pravo.¹⁶ Također je propisana zabrana smrtne kazne za kradljivce mlađe od 14 godina te se prema njima mogu izreći samo tjelesne kazne uz primjenu mjera jamstva. Odluka o vrsti kazne ostavljena je sucima na slobodnu volju uz uvjet da su se morali voditi naputkom da pri kažnjavanju treba izbjeći infamiju onih koji se protekom vremena i dobrim uputama mogu lako popraviti.¹⁷

Kazneni zakonik Marije Terezije iz 1768. godine ne predviđa sankcioniranje djece mlađe od 7 godina ili oko te dobi osim ako su prijestupnici postupali sa velikom zlobom i bili svjesni počinjenja djela. U tom slučaju ih se moglo kazniti šibanjem štapom. Djeca do 14. godine blaže su se kažnjavala i bilo je zabranjeno izreći im smrtnu kaznu osim ako se nisu

¹⁵ Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. op. cit. (bilj. 12.), str. 620.

¹⁶ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str.9.

¹⁷ Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). op. cit. (bilj. 12., str. 620.

ponašali na naročito zao način. Promjenu u maloljetničkom sudovanju uvodi Kazneni zakonik Josipa II. iz 1787. godine u kojem se napušta doktrina malitia suplet aetatem (zla namjera nadomješta dob) tako da uvodi apsolutnu kaznenu neodgovornost djece mlađe od 12 godina jer se smatralo da oni nisu sposobni postupati sa zlom namjernom.

U 18. stoljeću prvi put se u kazneno pravo uvodi institut tal. discernimento (razbor, rasuđivanje) i to Kaznenim zakonom Leopolda Toskanskog iz 1786. Godine. Discernimento je posebna maloljetnička ubrojivost koja se iscrpljuje samo u intelektualnom elementu, bez obzira na volju.¹⁸ Djeca do 12. godine nisu se kažnjavala, ali je ipak bila dopuštena primjena posebnih mjera. Od 12 do 14 godina djeca su se mogla blaže kazniti pod uvjetom da se kod njih ustanovi discernimento, a kategorija počinitelja od 14 do 18 godina se uvijek kažnjavala, ali blaže.¹⁹ Discernimento je dalje preuzeo i francuski Kazneni zakonik iz 1791. koji je postavio granicu punoljetnosti i maloljetnosti na 16, bez postavljanja minimalne granice kaznene odgovornosti, a osobama od 16 do 18 se nije mogla izreći smrtna kazna.

Uvođenje discernimenta je značio veliki napredak u razvoju maloljetničkog kaznenog prava koji je sličan današnjoj ubrojivosti, ali se sastoji samo od intelektualne komponente,

¹⁸ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str. 9.

¹⁹ Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). op. cit. (bilj. 12.), str. 622.

ne i voljne. To bi značilo da se gledalo samo intelektualno stanje maloljetnika, koliko je maloljetnik kognitivno zreo. Nedostatak uvođenja ovog instituta jest taj što se u sustavima koji su prihvatili ovu doktrinu nije određivala minimalna dobna granica kaznene odgovornosti, tako su i najmlađi počinitelji ostali izloženi kažnjavanju u slučaju postojanja discernimenta.

Austrijski kazneni zakon (Kazneni zakon o zločinima, prestupcima i prekršajima) iz 1852. godine ne postavlja primjenu discernimenta. Postoje tri kategorije kaznene odgovornosti djece kod kojih je dob od utjecaja na ubrojivost. Djeca do 10 godina su potpuno kazneno neodgovorna, djeca od 10 do 14 godina su se smatrala kazneno nedoraslima, a od 14 godine nastupa kaznena doraćlost. Prema djeci od 14 do 20 godina se izriču blaže kazne te ih se ne može osuditi na smrtnu ili doživotnu kaznu. Kazneno nedorasla djeca (10 do 14) su se smatrala ubrojivima, ali nisu mogla biti osuđena za zločin nego samo za prekršaj. Tako će u slučaju da su počinili zločin biti kažnjeni za prekršaj.²⁰

U 20. stoljeću dolazi do novih progresivnih ideja na polju maloljetničkog kaznenog prava ponajprije od strane sociološke škole kaznenog prava. Pokazuje se povezanost devijacije socijalne sredine i pojava kriminalnog ponašanja. Prednost se

²⁰ Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). op. cit. (bilj. 12.), str.624.

daje odgoju i popravljaju maloljetnika putem posebnih mjera, a kažnjavanje pada u drugi plan.²¹ Pravni izvori ovog doba ne poznaju discernimento. Uvode se dobne kategorije kazneno odgovornih osoba od kojih ovisi kakve će se sankcije primjenjivati na njih. Također se uvodi apsolutna neodgovornost djeteta ispod određene dobi. Začetnikom modernog maloljetničkog kaznenog sudovanja smatra se Naredba bana Hrvatske, Slavonije i Dalmacije o kažnjavanju i zaštici mladeži iz 1918. godine koja je bila na snazi od 1922. do 1929/30. kada na snagu stupa Krivični zakonik i Zakonik o sudskom krivičnom postupku Kraljevine Jugoslavije. Naredba je propisivala nadležnost sudbenih stolova za mladež za djecu u dobi od 14 do 18 godina. Paralelno se primjenjivao Zakon o prisilnom uzgoju nedoraslih iz 1902. godine koji se primjenjivao na djecu koja još nisu navršila 14 godina. Djeca koja bi ostvarila obilježja kaznenog djela bi se smještala u popravilište što bi značilo da se na njih ipak primjenjivala nekakva sankcija.

Do nazadovanja u maloljetničkom kaznenom pravu dolazi Zakonom o vrstama kazni iz 1946. godine i Krivičnim zakonikom 1947. godine, kojima je bilo omogućeno izricanje svih kazni maloljetnicima, uključujući i smrtnu kaznu. Krivični zakon iz 1951. godine odjeljuje punoljetnike i maloljetnike kategorizirajući ih u dobne skupine sa posebnim sankcijama za

²¹ Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). op. cit. (bilj. 12.), str.625

maloljetnike. Veliki pomak dolazi Zakonom o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika iz 1959. godine kojim se uređuju odgojne i kaznene mjere koje se mogu izreći prema maloljetnicima te se polako u prvi plan stavlja najbolji interes djeteta. Prvi put da se posebnim zakonom regulira cjelokupna materija maloljetničkog sudovanja se događa 1997. donošenjem Zakona o sudovima za mladež koji je zamijenjen 2011. godine današnjim Zakonom o sudovima za mladež.²²

3. NACIONALNO PRAVO

Zbog svoje psihičke i tjelesne nezrelosti djeci se pridaje poseban položaj u kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske. To se očituje u položaju djeteta kao žrtve te u položaju djeteta kao počinitelja kaznenog djela. Počinjenje kaznenog djela prema djetetu je jedno od kvalifikacijskih obilježja kaznenih djela za koje su propisane i teže kazne. Definicija djeteta iz članka 87. stavka 7. kaže da se djetetom smatra osoba koja nije navršila 18 godina života. Takva definicija se primjenjuje uvijek kad je dijete žrtva kaznenog djela. S druge strane, kad je riječ o djetetu kao počinitelju kaznenog djela, zakonodavac različito tretira i uređuje pojam djeteta. U članku 7. Kaznenog zakona isključuje se primjena kaznenog

²² Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str. 13.

zakonodavstva prema djeci koja još nisu navršila 14 godina.²³ A contrario, kazneno zakonodavstvo se primjenjuje na djecu koja su navršila 14 godina. Prema osobama koje su navršile 14 godina, a još nisu navršile 21. godinu, primjenjuje se Kazneni zakon ako posebnim zakonom nije drugačije propisano. Lex specialis, u odnosu na Kazneni zakon, jest Zakon o sudovima za mladež kojim se propisuje nadležnost sudova za mladež za maloljetnike, odnosno, za osobe od 14. do 21. godine.²⁴ U slučaju da osoba u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije navršila 14 godina, nadležnost ima Hrvatski zavod za socijalni rad (prijašnji centar za socijalnu skrb). Stoga, dob kaznene odgovornosti u hrvatskom kaznenom pravu je navršenih 14 godina. Riječ je o neoborivoj presumpciji (presumptio iuris et de iure), što znači da protudokaz o tome da je dijete u konkretnom slučaju bilo sposobno za krivnju nije dopušten. Čak i da dijete ostvari sva obilježja kaznenog djela, ono ne može biti kazneno odgovorno, što ne isključuje odgovornost drugih osoba koje su možda sudjelovale u ulozi poticatelja, posrednog počinitelja ili slično.²⁵

Postavljanje donje starosne granice služi kao kriterij u određivanju je li osoba koja je počinila kazneno djelo dosegla stupanj minimalne zrelosti da bi je se procesuiralo pred

²³ Kazneni zakon ("Narodne novine" br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.)

²⁴ Zakon o sudovima za mladež ("Narodne novine" br. 84/11., 143/12., 148/13., 56/15., 126/19.)

²⁵ Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L. op cit. (bilj. 5), str. 171.

tijelima kaznenog pravosuđa. Iz prethodno navedenog je vidljivo da se zakonodavac odlučio da dobnu granicu kaznene odgovornosti odredi temeljem formalnog kriterija dobnog uzrasta počinitelja. Time je postavljena kruta granica i napravljena je velika razlika između djece od 13 godina i 11 mjeseci i 14 godina. Zbog toga dr.sc. Dragičević Prtenjača i dr.sc. Bezić postavljaju tezu da bi možda trebalo uvesti doktrinu doli incapax u hrvatsko kazнено zakonodavstvo.²⁶ Njime bi se uvela mogućnost kaznene odgovornosti za osobe od 10 do 14 godina u slučaju da se kod njih utvrdi da su dovoljno zrele, tj. da kod njih postoji discernimento i doli capax. Takvo rješenje bi se primjenjivalo samo iznimno i u slučajevima kada bi djeca ostvarila obilježja težih kaznenih djela, jer dobro je poznato da hrvatski sudovi oko 60% prijava maloljetničkog kriminala rješavaju primjenom načela svrhovitosti.

3.1. Statistički pokazatelji dječjeg kriminaliteta u RH

Podaci koje ću iznijeti u nastavku pokazuju učestalost činjenja kaznenih djela djece do 14 godina te vrste kaznenih djela koja su počinjena. S obzirom da djeca do 14 godina ne mogu biti kazнено odgovorna prema njima se i ne vodi kazneni postupak. Zbog toga su statistički podaci dostupni jedino od

²⁶ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3)

strane Ministarstva unutarnjih poslova o broju prijava djece do 14 godina koja su ostvarila obilježja kaznenih djela.

Podaci se odnose na odabrana kaznena djela i na petogodišnje razdoblje od 2018. do 2022. Godine.

Tablica 1: Kaznena djela djece do 14 godina u razdoblju od 2018. do 2022. godine u RH.²⁷

Kaznena djela djece do 14 g. (glava i članak)	2018	2019	2020	2021	2022	Ukupno
X. Kaznena djela protiv života i tijela	32	31	16	16	26	121
<i>117. Tjelesna ozljeda</i>	25	25	9	11	19	89
<i>118. Teška tjelesna ozljeda</i>	5	6	6	4	6	27
<i>121. Teška tjelesna ozljeda iz nehaja</i>	1	0	1	1	0	3
<i>122. Sudjelovanje u tučnjavi</i>	1	0	0	0	1	2
XIII. Kaznena djela protiv osobne slobode	9	12	2	12	9	44
XIV. Kaznena djela protiv privatnosti	0	1	2	1	2	6
XVI. Kaznena djela protiv spolne slobode	3	3	0	1	1	8
XVII. Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta	13	5	12	19	54	103

²⁷ Tablicu izradio autor prema podacima statistici MUP-a: Statistika MUP-a i Bilteni o sigurnosti cestovnog prometa- <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> ,3.4.2024.

XVIII. Kaznena djela protiv braka, obitelji i djece	3	3	0	8	18	32
XIX. Kaznena djela protiv zdravlja ljudi	2	0	0	0	1	3
XXI. Kaznena djela protiv opće sigurnosti	3	4	3	7	3	20
XXII. Kaznena djela protiv sigurnosti prometa	0	0	0	1	1	2
XXIII. Kaznena djela protiv imovine	218	161	151	143	140	813
<i>228. Krađa</i>	97	59	51	37	61	305
<i>229. Teška krađa</i>	80	67	66	78	41	332
<i>230. Razbojništvo</i>	8	3	5	0	2	18
<i>231. Razbojnička krađa</i>	2	2	0	0	0	4
<i>234. Neovlaštena uporaba tuđe pokretne stvari</i>	2	6	3	1	4	16
<i>235. Oštećenje tuđe stvari</i>	25	24	24	24	25	122
<i>243. Iznuda</i>	4	0	1	0	4	9
<i>244. Prikrivanje</i>	0	0	1	0	0	1
XXIV. Kaznena djela protiv gospodarstva	0	0	0	1	0	1
XXV. Kaznena djela protiv računalnih sustava, programa i podataka	1	7	3	9	2	22
XXVI. Kaznena djela krivotvorenja	0	3	0	0	1	4
XXX. Kaznena djela protiv javnog reda	5	9	10	10	8	52
UKUPNO	289	239	199	228	266	1221

Iz navedenih podataka se vidi da je ukupan broj prijava padao od 2018. do 2020. godine pa je opet počeo rasti do 2022. godine. Ovakvo kretanje podataka ipak treba uzeti sa zrnom soli s obzirom da je 2020. bila pandemijska godina te je sasvim sigurno i to imalo utjecaja na brojke. Ako usporedimo ove podatke sa petogodišnjim razdobljem od 2013. do 2017. godine, koje su izradile dr.sc. Dragičević Prtenjača i dr.sc. Reana Bezić²⁸, vidimo pad sa 1786 prijavljenih kaznenih djela na 1221 kaznena djela što je pad od 31,6%. Najčešća prijavljena kaznena djela su kaznena djela protiv imovine gdje prednjači kazneno djelo teške krađe, a odmah iza je kazneno djelo krađe. Kaznena djela protiv života i tijela su u blagom padu, a najveći dio tih kaznenih djela otpada na tjelesne ozlijeđe. Dobra činjenica je da ubojstava nema u tih pet godina, zato nisu ni prikazana u tablici. Najveći razlog za zabrinutost možemo naći u glavi XVII- Kaznena djela spolnog zlostavljanja i iskorištavanja djeteta gdje bilježimo veliki porast prijava sa 19 na 54 u samo godinu dana. Broj prijava za teška kaznena djela u petogodišnjem periodu nije visok, ali bi se trebalo uzeti u obzir da se ovdje radi o teškim kaznenim djelima koja prođu nekažnjeno i neprocesuirano jer se radi o djeci do 14 godina. Samim time, nameće se pitanje bi li bilo

²⁸ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str.23.

poželjno i društveno korisno da pravosuđe ipak može reagirati u takvim situacijama.

4. KOMPARATIVNO PRAVO

Bez obzira na to koliko su mladi počinitelji kaznenih djela, društvo prema takvom ponašanju ne može ostati indiferentno te nadležna tijela moraju djelovati prema njima. Donja dobna granica kaznene odgovornosti pokazuje stav određenog društva, točnije pravosuđa, o tome kada je osoba dosegla određeni stupanj zrelosti te kada ju se može smatrati kazneno odgovornom za svoja djela. U pojedinim državama ova granica je jako niska te iznosi svega 6 godina, nekima se penje do čak 18 godina, a nekima nije zakonski niti određena granica. Na granicu nastupanja kaznene odgovornosti u pojedinim pravosuđima od velikog su utjecaja tradicija, religija i drugi razni razlozi. U posljednjim desetljećima se bilježi trend podizanja dobne granice. Kao na primjer, u Izraelu je 1977. podignuta sa 9 na 13 godina, na Kubi 1979. sa 12 na 16 godina te u Argentini 1983. sa 14 na 16 godina. U 21. stoljeću imamo primjere u Irskoj 2001. godine, gdje je granica pomaknuta sa 7 na 12 godina te u Španjolskoj sa 12 na 14 godina, a 2019. u Škotskoj sa 8 na 12 godina. Međutim, ponegdje se možemo susresti i sa suprotnim tendencijama koje svoje razloge snižavanja dobne granice pronalaze u tome da djeca u moderno vrijeme ranije sazrijevaju te da se sve češće nalaze kao

počinitelji teških kaznenih djela. Tako je u Engleskoj spuštена granica sa 14 na 10 godina, u Panami sa 14 na 12, a u Irskoj je 2006. godine prihvaćen sustav "dvostrukog kolosijeka" čime je granica za samo pojedina teška kaznena djela smanjena sa 12 na 10 godina.²⁹

Sljedeća tablica prikazuje usporedbu 90 država širom svijeta iz različitih pravnih sustava radi bolje ilustracije raspona godina u kojima se djeca smatraju dovoljno zrelima da kazneno odgovaraju.

Tablica 2: Donje dobne granice kaznenopravne odgovornosti³⁰

Dobna granica	Država
6 godina	Meksiko, Sjedinjene Američke Države
7 godina	Barbados, Egipat, Indija, Jamajka, Kenija, Cipar, Kuvajt, Lihtenštajn, Singapur, Tajland, Trinidad
8 godina	Kajmanski otoci, Grčka, Libija,
9 godina	Filipini, Irak, Malta
10 godina	Australija, Engleska i Wales, Južna Afrika, Malezija, Novi Zeland, Namibija, Sjeverna Irska, Švicarska, Republika Irska
12 godina	Ekvador, Nizozemska, Honduras, Kanada, Kostarika, Libanon, San Marino, Turska, Škotska, Mađarska
13 godina	Alžir, Francuska, Izrael, Poljska, Senegal, Togo
14 godina	Armenija, Austrija, Azerbajdžan, Bjelorusija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Hrvatska, Italija, Japan, Kina, Kazahstan, Koreja, Litva, Makedonija, Mauricijus, Mongolija, Njemačka, Slovenija, Španjolska, Ukrajina, Zambija
15 godina	Češka, Danska, Finska, Island, Norveška, Slovačka, Švedska, Tanzanija
16 godina	Andora, Argentina, Belgija, Čile, Estonija, Hong Kong, Kuba, Latvija, Moldavija, Portugal, Rumunjska, Rusija

²⁹ Gurda, V. Op.cit., (bilj. 6.), str. 786.

³⁰ Ibid, str. 788.

18 godina	Kolumbija, Luksemburg
Nije propisana	Brunej, Panama, Saudijska Arabija, Sjedinjene Američke Države

4.1. Modeli maloljetničkog pravosuđa

Najčešća diferencijacija između modela maloljetničkog pravosuđa jest ta između zaštitničkog (welfare) i pravosudnog (justice) modela. Svaki drugi model na kojeg se može naići u literaturi za svoju podlogu ima jedan od ova dva osnovna pristupa. Ovi modeli su idealtipski i nije za očekivati da ćemo naći pravosuđe države koje u potpunosti prati karakteristike jednog, a zanemaruje karakteristike drugog modela.³¹

Zaštitnički model (The welfare model)

Zaštitnički model polazi od činjenice da su djeca jako podložna različitim utjecajima te da maloljetnički sudovi i ostale ustanove svojim djelovanjem mogu blagotvorno utjecati ukoliko se pri kažnjavanju primarno brine o specifičnim potrebama mladih, a ne o slovu zakona i procesnim formalnostima.³² Ovaj model stavlja naglasak na paternalistički

³¹ Hazel, Neal. Cross-national comparison of youth justice, 2008. <https://salford-repository.worktribe.com/output/1372343/cross-national-comparison-of-youth-justice>, str. 23.

³² Kovačević, M. (2013). Osnovni modeli maloljetničkog pravosuđa s osvrtom na ulogu i položaj socijalnog rada. Ljetopis socijalnog rada, 20 (2), 301-317. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/112968>, str. 303.

i zaštitnički pristup kod bavljenja sa maloljetničkim kriminalom. Cilj nije kažnjavanje nego rehabilitacija djece da u budućnosti mogu postati funkcionirajući članovi društva. Zbog dječje nezrelosti, djeca se ne mogu smatrati razumnima i ubrojivima nego na njih utječe društvo te su oni proizvod okoline u kojoj žive.³³ Državna tijela će se primarno voditi načelom najboljeg interesa maloljetnika te nema potrebe za sva procesna jamstva i pravne lijekove koji se odnose na punoljetne osobe.³⁴ Jedno od glavnih kritika ovog modela jest zanemarivanje individualne odgovornosti za svoja djela. Također, ono potiče veću ovisnost o državi i zadire u osobna prava kroz svoje intervencije u ljudske živote i obiteljske odnose.

Pravosudni model (The justice model)

Pravosudni model kreće od pretpostavke da su svi ljudi razumna bića koja su u potpunosti odgovorna za svoja djela te bi ih se tako trebalo tretirati u zakonu. Odgovornost je pravosuđa da odredi stupanj krivnje svake individue u pojedinom incidentu i odredi odgovarajuću kaznu u skladu sa ozbiljnošću prijestupa. U tom procesu osobe moraju imati pravo na pravičan postupak i državne vlasti moraju biti obuzdane, predvidive i određene. Prava osoba u ovom sustavu su zaštićena garancijom da su sve

³³ Hazel, Neal. op.cit. (bilj. 31.), str. 23.

³⁴ Kovačević, M. op.cit. (bilj. 32.), str. 303.

intervencije izrečene kroz potpuni pravni postupak gdje mlada osoba ima pravo obraniti se. To bi značilo izostanak diskrecijske ocjene socijalnih i drugih radnika da se provede intervencija.³⁵

4.2. Njemačka

Hrvatsko kazneno pravo kao i hrvatsko maloljetničko kazneno pravo je u svojim rješenjima najbliži njemačkom kaznom pravu. U Njemačkoj postoji duga tradicija maloljetničkog sudovanja još od 1920. godine iako je već od 1908. godine postojala posebna nadležnost za postupanje prema maloljetnicima. Zatim, 1922. i 1923. godine su donesena dva zakona koja razdvajaju nadležnost za postupanje. Prvi je Zakon o socijalnoj skrbi za maloljetnike (Jugendwohlfahrtsgesetz) koji služi za zaštitu mladih, a drugi je zakon za mlade počinitelje kaznenih djela (Jugendgerichtsgesetz; dalje JGG). JGG je stvorio drugačiji sustav sankcija i postupka prema maloljetnicima. Dob kaznene odgovornosti se povisila sa 12 na 14 godina. Svrha kažnjavanja je izriječno navedena kao specijalna prevencija maloljetnih počinitelja na način da ih se preodgoji i resocijalizira. Sankcije koje se mogu izreći maloljetnicima za kaznena djela su odgojne mjere, disciplinske mjere i kazne. Kazna oduzimanja slobode za maloljetnike se

³⁵ Hazel, Neal. op.cit. (bilj. 31.), str. 24.

primjenjuje kao krajnje sredstvo, tj. tek onda kada se svrha kažnjavanja ne može postići na drugi način. Prilikom sudovanja, odlučivanje temeljem svrhovitosti ulazi u nadležnost državnog odvjetništva i suda, ali ne i policije. Državni odvjetnik može odustati od kaznenog progona maloljetnika bezuvjetno ili uvjetno te se kazneni postupak ne pokreće ako je u tijeku izvršavanje mjere.³⁶ U slučaju počinjenja kaznenog djela, u Njemačkom pravu sud mora odrediti da je maloljetnik dovoljno psihološki i moralno zreo da bi se mogao smatrati kazneno odgovornim, a u slučaju da se ustanovi suprotno, sud donosi zaštitničke (welfare) mjere. Što se tiče promjene donje dobne granice kaznene odgovornosti, njemački politički diskurs je išao u oba smjera. Od zalaganja za snižavanje granice na 12 ili 10 godina do povišavanja granice na 16 ili 18 godina.³⁷

4.3. Velika Britanija (Engleska i Wales)

Sustav Engleske i Walesa pripada anglosaksonskom krugu kaznenog prava. Maloljetničko kazneno pravo se počinje razvijati relativno rano, 1908. godine je donesen tzv. Childrens Act kojim su osnovani posebni sudovi koji imaju nadležnost u postupanju prema maloljetnicima. Children and

³⁶ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str. 18.

³⁷ Van Krieken, Robert. Doli Incapax and Its Vicissitudes: Childhood and Criminal Responsibility in England, Germany and Australia. SSRN Electronic Journal. 10.2139/ssrn.231977 2013., str. 4.

Young Persons Act donesen 1933. godine povisuje granicu kaznene odgovornosti sa 7 na 8, a 1963. sa 8 na 10 godina. Danas je na snazi Children and Social Work Act iz 2017. godine. U Engleskoj je svrha kažnjavanja drugačija nego kod nas. Primarna svrha kažnjavanja jest zaštita društva od maloljetnih počinitelja kaznenih djela te ono nadjačava načelo najboljeg interesa djeteta. Upravo iz tog razloga u Engleskoj češće dolazi do oduzimanja slobode i smještanja maloljetnika u ustanove nego u Hrvatskoj. Također, Britanci imaju multiinstitucionalni pristup koji je ostvaren osnivanjem tzv. Youth Offending Teams, u kojima surađuju socijalni radnik, probacijski službenik, policija i obrazovni radnik u odlučivanju o načinu postupanja prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela.

Childrens Act iz 1989., Crime and Disorder Act iz 1998. i Youth Justice and Criminal Evidence Act iz 1999. godine uvode izmjene u britanski sustav koji su prvenstveno vezani za svrhu kažnjavanja koja se usmjerava prema specijalnoj prevenciji. Dobna granica kaznene odgovornosti je postavljena na 10 godina, a tako niska granica je dugo godina bila ublažena primjenom doktrine doli incapax koja je napuštena 1998. godine.³⁸ Vlada koja je donijela ovaj zakon zastupa stav da je većina djece od 10 do 13 godina sposobna razaznati između dobra i zla, naročito kod krađe i uništavanja tuđe imovine.³⁹

³⁸ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str. 21.

³⁹ Van Krieken, Robert. op.cit. (bilj. 37.), str. 19.

Sustav se temelji na pravosudnom modelu jer maloljetnici moraju preuzimati odgovornost za svoja djela. Poseban naglasak se stavlja i na suradnju s roditeljima maloljetnika pa se odgojne mjere mogu izreći i prema njima.

4.4. Belgija

Belgija ima najširi raspon primjene doktrine doli incapax gdje nema donje granice ispod koje dijete ne može odgovarati, a dob kada osoba postaje potpuno kazneno odgovorna je 18 godina. Zakon o zaštiti djece iz 1912. godine je prvi posebno uredio pravni položaj maloljetnika u Belgiji. Uveli su se suci za mladež koji su provodili sve faze postupka, od prvog kontakta sa kaznenim sustavom do izvršenja sankcije. Ovakvu karakteristiku su zadržali i danas. Trenutno je na snazi Zakon o zaštiti mladeži iz 1965. godine koji određuje maloljetnike kao osobe do 18 godina, ali ne propisuje donju granicu kaznene odgovornosti. Pravosudni sustav se vodi načelom najboljeg interesa djeteta kao i u Hrvatskoj. Izmjenama zakona 2006. godine, sudac za mladež provodi istragu te određuje ispitivanje ličnosti maloljetnika, težine kaznenog djela i sigurnost javnosti. Uvedene su i različite sankcije kao što su medijacija i grupni sastanak, pisani prijedlog projekta koji sastavlja maloljetnik, nadzor te krajnja opcija, kazna

zatvora.⁴⁰ U belgijskom sustavu dijete ne čini kaznena djela nego djela koja se kvalificiraju kao prijestupi. Kako nema donje granice kaznene odgovornosti, na tužilaštvu je da odluči hoće li procesuirati maloljetnika. U praksi, djecu ispod 10 ili 12 godina se rijetko procesuiraju.⁴¹

4.5. Francuska

Kazneni zakonik iz 1791. i Napoleonov Kazneni zakonik iz 1810. godine nisu postavljali donju granicu kaznene odgovornosti, što je značilo da bi i najmlađi počinitelji mogli biti kažnjeni uz uvjet da im se dokaže discernimento, tj. razboritost pri postupanju. Kazneni zakon iz 1910. godine postavlja dob punoljetnosti na 18 godina, za razliku do dotadašnjih 16 godina, a Kazneni zakon iz 1912. postavlja donju granicu kaznene odgovornosti na 13 godina. Reformama 1945. godine uvode se suci za mladež, izbačen je iz upotrebe discernimento i djeci mlađoj od 13 godina su mogle biti izrečene samo odgojne mjere. Kazneni zakon iz 2002. propisuje odgojnu mjeru kao sankciju za djecu stariju od 10 godina, a discernimento se ponovo uvodi u francusko kazneno pravo.

⁴⁰ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str. 15.

⁴¹ Study on children's involvement in judicial proceedings - contextual overview for the criminal justice phase - Belgium, https://www.academia.edu/34152968/Study_on_childrens_involvement_in_judicial_proceedings_contextual_overview_for_civil_justice_Belgium, 3.4.2024., str. 19.

Kao i u Belgiji, sudac za maloljetnike je uključen u postupak od prvog kontakta sa maloljetnikom do sankcije. Postoje dvije vrste sudova za suđenje maloljetnicima koji su počinili kaznena djela. Jedan je Sud za maloljetnike koji je nadležan za prijestupe koje počine svi maloljetnici i zločine kod kojih su počinitelji mlađi od 16 godina. Drugi je Porotni sud za maloljetnike koji je nadležan za suđenje maloljetnicima od 16 do 18 godina koji počine teže kazneno djelo. U slučaju da se maloljetniku može izreći kazna zatvora, predmet ide u glavnu raspravu, a u protivnome se vodi neformalni postupak u uredu suca za maloljetnike.⁴² Između godina 13 i 18 zakon preporuča upotrebu edukacijskih mjera, međutim, sudovima za maloljetnike je dopušteno izricati kazne ovisno o slučaju o kojem se radi.⁴³

4.6. Kina

Kinesko kazneno pravo koje je danas na snazi je uređeno 1997. godine. Kod određivanja dobne granice kaznene odgovornosti koristi se tzv. sustav na dva kolosijeka. Osobe od 16 godina mogu kazneno odgovarati, a osobe od 14 do 16 su kazneno odgovorne samo u slučaju da počine teža kaznena djela kao što su ubojstvo, nanošenje tjelesne ozlijede sa posljedicom smrti ili teške tjelesne ozlijede, silovanje, razbojništvo,

⁴² Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str. 16.

⁴³ McKee, J-Y. Criminal Justice Systems in Europe and North America-FRANCE; The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI), ISBN 952-5333-06-X, 2001.; str. 4.

proizvodnja i promet drogama, potpaljivanje požara, aktivacija bombi, trovanje. Za osobe od 14 do 18 godina je predviđeno da će im se izricati manje ili blaže kazne i ne može im biti izrečena smrtna kazna. Osobe od 14 i 15 godina koje počine lakša kaznena djela, samim time izuzeta kaznene odgovornosti, mogu se pojaviti pred sudskim odjelom za maloljetnike. Može se narediti njihovim roditeljima ili skrbnicima da nadgledaju maloljetnike, a kad je potrebno maloljetnici se mogu poslati u prihvatilište za rehabilitaciju.⁴⁴

5. MEĐUNARODNO PRAVO

Što se tiče minimalne dobne granice kaznene odgovornosti, međunarodno pravo nam ne daje jasne odgovore koja bi to dob trebala biti te se suzdržava od propisivanja jasne granice. Ipak, donesene su određene smjernice i obaveze kojih bi se države potpisnice trebale pridržavati, a sve u cilju zaštite prava djece.

5.1. Konvencija o pravima djeteta

Svima poznata Konvencija o pravima djeteta (dalje: Konvencija) iz 1989. godine, čija je i potpisnica Hrvatska, dotiče se kaznene odgovornosti djece u 40. članku. Ovaj članak, kao i cijela Konvencija, prvenstveno promiče načelo najboljeg

⁴⁴ Shen, A. The Age of Criminal Responsibility and Juveniles Justice in Mainland China: A Case Study. Northern Ireland Legal Quarterly, 67(3), 357-371., 2016.

interesa djeteta. Stavak 1. kaže: "Države stranke priznaju svakome djetetu koje je osumnjičeno ili optuženo, ili za kojega je utvrđeno da je prekršilo krivični zakon, pravo da se s njime postupa na način koji je u skladu s promicanjem njegova osjećaja dostojanstva i vrijednosti, kojim se jača djetetovo poštivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda drugih i koji uzima u obzir djetetovu dob i poželjnost promicanja njegova povratka u zajednicu te njegova preuzimanja djelatne uloge u toj zajednici."⁴⁵ Naglašava se da se sa djetetom mora postupati tako da se promiče njegov osjećaj dostojanstva i vrijednosti uzimajući u obzir njegovu dob i da je poželjno da se to dijete reintegrira u društvo. Stavak 3. propisuje:

"Države stranke nastojat će promicati uvođenje zakona, postupaka, upravnih tijela i ustanova posebno namijenjenih djeci koja su osumnjičena ili optužena, ili se utvrdilo da su prekršila krivični zakon, osobito: a) određivanje minimalne dobi ispod koje će se držati da djeca nisu sposobna učiniti prekršaj prema krivičnom zakonu; b) određivanje mjera postupanja s takvom djecom bez pribjegavanja sudskim postupcima, uz osiguranje punog poštivanja ljudskih prava i pravne zaštite kad god je to primjereno i poželjno."⁴⁶ Ovaj stavak obvezuje države stranke da uredi propise i institucije koje će se baviti djecom koja počine kaznena djela, a posebno

⁴⁵ Konvencija o pravima djeteta, (Rezolucija br. 44/25) od 20. studenog 1989.

⁴⁶ Ibid.

da odrede donju dobnu granicu kaznene odgovornosti i određivanje mjera za postupanje sa djecom počiniteljima vodeći računa o njihovim pravima i pravnoj zaštiti. Vidimo da Konvencija ne propisuje određenu dob koja bi se smatrala granicom kaznene odgovornosti i ostavlja državama da je same odrede, ali obvezuje potpisnice da odrede granicu kojom bi osigurali zaštitu prava djeteta. Naglasak se stavlja i na uređenje mjera postupanja i institucija koje će se baviti takvom djecom jer su djeca najranjiviji dio društva unatoč potencijalno počinjenom kaznenom djelu.

5.2. UNs Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules) - Pekinška pravila

Standardna minimalna pravila o provođenju maloljetničkog pravosuđa 1985. godine je donio UN kao svojevrsnu povelju prava maloljetnih prijestupnika. U četvrtom poglavlju se dotiče i dobne granice kaznene odgovornosti (Age of criminal responsibility). Navodi se da u sustavima koji poznaju koncept minimalne dobi kaznene odgovornosti dob neće biti postavljena prenisko, imajući na umu emocionalnu, mentalnu i intelektualnu zrelost.

Uz ovu odredbu navodi se i komentar u kojem se prepoznaje da granica varira ovisno o povijesti i kulturi. Također, kaže da bi se trebalo razmotriti ima li dijete dovoljne moralne i psihološke komponente kaznene odgovornosti. U slučaju da je kaznena odgovornost postavljena prenisko ili je uopće nema,

pojam odgovornosti postaje besmislen. Navodi se da je i uska veza između kaznene odgovornosti i drugih društvenih prava kao što su sklapanje braka i dob punoljetstva. Kao zaključak se navodi da bi se trebali uložiti naponi da se dogovori o razumnoj dobnoj granici koja bi bila primjenjiva međunarodno.⁴⁷

Vidimo da se države nisu puno obazirale na ovaj dokument jer još uvijek postoji velika razlika između država u pogledu dobne granice. Nekim državama je postavljena jako nisko, a neke države je ni nemaju. Također mislim da smo daleko od postavljanja univerzalne dobne granice koja bi bila primjenjiva međunarodno.

5.3. Opći komentar br. 10 (General comment no. 10)

Odbor za prava djeteta (dalje Odbor) donosi svoj Opći komentar broj 10 (General comment No. 10; dalje: Komentar) 2007. godine u kojem daje svoju interpretaciju Konvencije u pogledu prava djece u maloljetničkom pravosuđu te se u paragrafima od 30 do 35 referira na minimalnu dob kaznene odgovornosti. U tridesetom paragrafu konstatiraju da je velik raspon godina koje pojedine države postavljaju kao granice kaznene odgovornosti. Nadalje, problematiziraju sustave koji koriste dvije granice kaznene odgovornosti (doktrina doli incapax), navodeći da je prosudba o zrelosti djeteta, samim time i

⁴⁷ United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules), Resolution 40/33, 29. November 1985.

kaznene odgovornosti, ostavljena u rukama suda bez obaveze da se uključe psiholozi u analizu, a sve to dovodi do nižih dobnih granica kaznene odgovornosti. Određujući granicu diskrecijskom ocjenom, sud odlukama može dovesti do diskriminacije.

U tridesetprvom paragrafu komentiraju stavak 3. članka 40. koji propisuje obvezu postavljanja određene minimalne dobi kaznene odgovornosti. Prema djeci koja počine kazneno djelo, a ispod su propisane dobne granice, postoji neoboriva presumpcija da ih se ne može optužiti ni osuditi u kaznenopravnim procesima. Ukoliko je potrebno, mogu se provesti zaštitne mjere u skladu sa njihovim najboljim interesima.

Tridesetdrugi paragraf daje komentar na već spomenuti dio Pekinških pravila koja se zalažu za to da dobna granica kaznene odgovornosti ne bude preniska te da se u obzir uzme zrelost djeteta. Odbor zaključuje da svaka granica ispod 12 godina ne bi bila međunarodno prihvatljiva i potiču se države članice da povise dobnu granicu na 12 godina i da je nastave još više dizati.

Također, Odbor potiče članice da ne spuštaju dobnu granicu na 12 godina jer smatraju da granice od 14 do 16 godina bolje doprinose maloljetničkom pravosuđu. Postavlja se i obveza prema državama članicama da podnesu izvještaj o tome kako se tretiraju djeca ispod dobne granice kaznene odgovornosti, a

koja su počinila kazneno djelo ili su osumnjičena i koje zaštitne mjere su poduzete da se osigura pošteno i pravedno tretiranje djece ispod dobne granice, kao i one iznad.

Odbor upućuje oštru kritiku praksi koja dopušta iznimke i upotrebi niže dobne granice kaznene odgovornosti u slučajevima gdje je , na primjer, dijete počinilo teško kazneno djelo ili se dijete smatra dovoljno zrelim iako je ispod dobne granice.

U slučaju da ne postoji dokaz o dobi djeteta i ne može se ustanoviti je li dijete ispod ili iznad dobne granice kaznene odgovornosti tada će se smatrati da dijete ne može kazneno odgovarati.⁴⁸

U ovom Općem komentaru Odbora vidimo da UN ima stav da je 12 godina minimum za postavljanje dobne granice, ali da bi idealno bilo postaviti je na 14 do 16 godina. Također, kritiziraju doktrinu doli incapax te smatraju da se njome krše prava djeteta. Uvodi se i bitna pretpostavka da dijete nije kazneno odgovorno u slučaju da mu se ne može točno odrediti da je iznad granice kaznene odgovornosti.

5.4. Opći komentar br. 24 (General comment No. 24 on children's rights in the child justice system)

⁴⁸ UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007

Opći komentar broj 24 donosi Odbor za prava djece 2019. godine. Njime se zamjenjuje Komentar broj 10 i odražavaju se napreci postignuti od 2007. godine. Također, izražava se zabrinutost trendovima kod minimalne dobi kaznene odgovornosti i učestalosti oduzimanja slobode.⁴⁹

Dokument ponavlja da države članice imaju obavezu postaviti dobnu granicu kaznene odgovornosti, ali sami određuju koja će to biti. U većini država granica iznosi 14 godina, međutim, još postoje slučajevi gdje je granica postavljena neprihvatljivo nisko. Prikupljeni dokazi i neuroznanost upućuje na to da se zrelost i sposobnost apstraktnog razmišljanja još uvijek razvija kod djece od 12 do 13 godina zato što im se frontalni režanj još razvija. Odbor potiče države članice da povise dobnu granicu na 14 godina, a one države koje imaju granicu višu od 14 potiče da ne smanjuju.

Ponavlja se pravilo iz prošlog komentara da u slučaju da se ne može točno odrediti dob djeteta, ono će se smatrati nesposobnim kazneno odgovarati. Također se opet kritizira doktrina doli incapax te se navodi da takva rješenja nisu utemeljena na razumijevanju dječjeg razvoja nego na pritiscima javnosti da se dijete kazni. Snažno se preporučuje postavljanje jedne standardizirane dobne granice kaznene odgovornosti.

⁴⁹ General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system

Djeca koja pate od razvojnih smetnji i drugih poremećaja kao što su autizam, fetalni alkoholni sindrom ili ozljede mozga, ne bi trebali biti u maloljetničkom pravosuđu uopće čak i ako bi bili iznad dobne granice kaznene odgovornosti. U slučaju da ta djeca nisu automatski isključena, trebalo bi ih procijeniti svakoga individualno.⁵⁰

Odbor u ovom dokumentu ne uvodi puno novina, međutim, jedna od njih je povećanje preporučene dobne granice ispod koje se ne bi trebalo ići, sa 12 na 14 godina. Prvi put se spominju djeca sa smetnjama u razvoju te se i dalje kritizira doktrina doli incapax. Treba uzeti u obzir da je ovaj dokument donio Odbor za prava djeteta te da se oni uvijek zauzimaju za primat načela najboljeg interesa djeteta.

6. ZNAČAJNI SLUČAJEVI

6.1. Slučaj James Bulger

Ovaj slučaj iz 1993. godine je unio veliku krizu u Ujedinjenom Kraljevstvu o tome kako gledati na maloljetnike u slučaju počinjenja kaznenog djela. U očima javnosti dvoje djece od 10 godina su smatrani monstrumima i uslijedila je velika moralna

⁵⁰ UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system CRC/C/GC/24, 28. September 2019.

panika cjelokupnog društva. Ovaj slučaj pokazuje kako jedan slučaj i pritisak javnosti mogu mijenjati zakon.

Činjenično stanje:

Jon i Robert, dva dječaka u dobi od 10 godina, su 1993. godine išli u šoping centar gdje su oteli Jamesa Bulgera. James je bio dječakačić od 2 godine koji je sa majkom obavljao kupovinu. Vodili su ga po centru Liverpoola gdje su ga opetovano tukli i maltretirali. Zatim su ga odlučili ostaviti na tračnicama sa namjerom da vide kako će ga vlak prepoloviti. Kad je policija našla Jamesa već je bilo prekasno, dječak je bio mrtav.⁵¹

Suđenje:

Kako je doktrina doli incapax bila prihvaćena, najveći problem za tužilaštvo je bilo dokazati jesu li dječaci bili sposobni razlikovati dobro i zlo, točnije pobiti pretpostavku da su djeca nesposobna kazneno odgovarati. Svjedočili su njihovi učitelji, vještačili su psihijatri i puštale su se snimke policijskih intervjua. Sve je upućivalo na to da su djeca razumjela što rade. Tužilaštvo je u završnom govoru prikazalo obojicu dječaka kao jednako odgovornim. Oboje su ga naizmjenice tukli i maltretirali te su uložili napore da ne budu uočeni u procesu. Obrana se pozivala na to da dječaci nisu imali nasilnu prošlost te da je to trebala biti neprimjerena šala koja je pošla krivo.

⁵¹ Puerta, Laura M Guerrero. James Bulger, a case of juvenile criminality key for the change of the legislative system of the United Kingdom. A case study, PublicacionesDidacticas, No. 90 2018.

Dječaci nisu ušli sa namjerom da ubiju Jamesa, to se vidi iz toga da su imali puno prilika prije da ga ubiju pa nisu. Također su isticali da su ga vodili po svim najprometnijim ulicama grada te su lako mogli biti uhvaćeni. Ubojstvo su objasnili tako da dječaci nisu znali kako završiti svoju šalu i bojali su se vratiti ga odraslina.

Sud je u odluci naveo da je ubojstvo Jamesa čin nezapamćenog zla i barbarstva. Opisao je njihovo ponašanje kao proračunato i izopačeno. U presudi se izriče da će biti pritvoreni sve dok to želi Njezino Visočanstvo na onom mjestu i onakvim uvjetima koje će odlučiti Državni tajnik.⁵²

Posljedice:

Kao direktna posljedica ovog slučaja i javnog pritiska koji je proizašao iz njega, minimalna dob kaznene odgovornosti je postavljena na 10 godina i doktrina doli incapax je napuštena. Jon i Robert su bili prva djeca kojima je suđeno kao odraslina u dobi od 11 godina.⁵³

Europski sud za ljudska prava (dalje: ESLJP):

Dječaci su podignuli tužbu pred ESLJP u kojem su se žalili da diskrecijska ocjena suda pri određivanju dobi kaznene odgovornosti krši članak 3. (Zabrana mučenja) Europske

⁵² Death of James Bulger- Shirley Lynn Scott, https://www.crimelibrary.org/notorious_murders/young/bulger/6.html , 3.4.2024.

⁵³ Puerta, Laura M Guerrero. op.cit. (bilj. 51)

konvencije za zaštitu ljudskih prava i osobnih sloboda (dalje: EKLJP) te da je kazneni postupak, koji je bio vođen prema pravilima za punoljetne osobe, za njih predstavljao mučenje. Samim time takvo vođenje predstavlja povredu članka 6. EKLJP (Pravo na pošteno suđenje).

ESLJP je zaključio kako određivanje dobi od 10 godina nije u suprotnosti sa člankom 3. EKLJP, ali smatra da je došlo do povrede članka 6. EKLJP.⁵⁴

6.2. Slučaj Blokhin

U siječnju 2005. godine, Blokhin, dvanaestogodišnji Rus je bio uhićen i odveden u policijsku postaju na ispitivanje. Optuživalo ga se za iznudu i kvalificirano razbojništvo. Iako je bio bez odrasle osobe uz sebe i bez odvjetnika, policajci su pritiskali Blokhina i nagovorili ga da potpiše priznanje nakon što su mu rekli da će biti pušten ako učini tako.⁵⁵ Kad mu je djed došao to je priznanje povukao. Dob kaznene odgovornosti u Rusiji je 16 godina, a može se ustanoviti i za djecu od 14 godina u slučaju počinjenja određenih kaznenih djela, od kojih je jedno i iznuda.⁵⁶ Kako nije dosegao dob od 14 godina, prema njemu se nije mogao voditi kazneni proces. Umjesto toga, sud je odlučio da ga se smjesti u pritvor za maloljetnike u trajanju od 30 dana.

⁵⁴ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str.27.

⁵⁵ Russia: Stop abuse of children with disabilities in criminal justice system, <https://mdac.org/en/news/russia-stop-abuse-children-disabilities-criminal-justice-system>, 3.4.2024

⁵⁶ Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. op.cit. (bilj. 3), str. 27.

Objašnjenje za ovakvu mjeru je da ga se spriječi u činjenju dodatnih djela i da mu se ispravi ponašanje.⁵⁷

Blokhin je bio dijete sa ADHD-om i neurogenim mjehurom koji je dovodio do urinarne inkontinencije, tj. nekontroliranog curenja urina.⁵⁸ Blokhinov djed se žalio na to da je njegov unuk, maloljetnik sa psihičkim problemima, bio ispitivan bez skrbnika i da je njegovo priznanje dobiveno pod prisilom. Odgovor tužilaštva je bio da prema djetetu nije proveden nikakav kazneni postupak te da u policiji nije bio na ispitivanju nego su ga samo pitali "objašnjenje". Zbog toga su smatrali da ni psiholog ni odvjetnik nisu bili obavezni biti prisutni.⁵⁹

Prilikom boravljenja u pritvoru, Blokhin nije dobivao nikakvu medicinsku pomoć, pristup zahodu je bio ograničen te je pretrpio velike bolove u mjehuru i poniženje. Po izlasku iz pritvora, Blokhin je proveo 3 tjedna u bolnici gdje je primao tretman za svoje bolesti.

Europski sud za ljudska prava je ustanovio povredu članka 3. EKLJP (zabrana mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja) zbog nezakonitog držanja djeteta u nehumanim uvjetima. Također, povredu članka 5. EKLJP (pravo na slobodu i osobnu sigurnost) jer je bio pritvoren nezakonito i članka 6. EKLJP (pravo na

⁵⁷ 30-day detention of mentally disturbed boy was unjustified, <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-4566468-5517404&filename=003-4566468-5517404.pdf> , 3.4.2024.

⁵⁸ Russia: Stop abuse of children with disabilities in criminal justice system, op.cit. (bilj. 55.) , 3.4.2024

⁵⁹ 30-day detention of mentally disturbed boy was unjustified, op.cit. (bilj. 57.), 3.4.2024.

pravično suđenje). Doktor Oliver Lewis, izvršni direktor Mental Disability Advocacy Centre, je dao svoje mišljenje u suđenju kao nezavisna treća strana: "Postupanje prema bilo kojem djetetu - posebno prema djetetu s teškoćama u razvoju - na tako užasan način naglašava opasnost pritvaranja djece. Vlade moraju radikalno smanjiti zatvaranje djece, a dok se to ne dogodi, MDAC poziva rusku vladu da osigura djeci odvjetnike koji zastupaju njihove interese i osigura njihovo učinkovito sudjelovanje u svim fazama kaznenih procesa. Vlada bi trebala poduzeti hitne korake kako bi osigurala da djeca u pritvoru dobiju zdravstvenu skrb koja štiti njihovu dobrobit u skladu s međunarodnim pravom o ljudskim pravima."⁶⁰

6.3. Slučaj Kosta K.

Kosta K. je bio učenik 7. razreda osnovne škole u susjednoj državi kada je odlučio naoružan doći u školu i početi pucati. U svom pohodu ubio je 9 kolega učenika, jednog zaštitara te ranio još 6 ljudi.⁶¹ Načelnik policije je otkrio da je Kosta mjesec dana planirao i organizirao pucnjavu. Učenik je imao spisak djece koju želi likvidirati, od kojih su neki bili prioritetne mete, te si je nacrtao skicu kojim redoslijedom će ići po školi

⁶⁰Russia: stop abuse of children with disabilities in criminal justice system, op.cit. (bilj. 55) , 3.4.2024

⁶¹ Parents of teenage school shooter who killed 10 face trial in Belgrade, <https://www.euronews.com/2024/01/30/parents-of-teenage-school-shooter-who-killed-10-face-trial-in-belgrade> , 3.4.2023.

i ubijati ih.⁶² Oružje je nabavio kod kuće, uzeo ga je od oca koji je na nedozvoljen način skladištio oružje. Pucati je također naučio od oca koji ga je vodio na streljanu.

Prema članku 4. Kaznenog zakona Republike Srbije kaznene sankcije se ne mogu izreći osobi koja u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije navršila 14 godina.⁶³ Kosta je u vrijeme počinjenja kaznenog djela imao 13 godina i nekoliko mjeseci što bi značilo da ne može kazneno odgovarati. Ono što je u ovom slučaju skoro nevjerojatno jest to da je policija iz analize njegovog računala utvrdila da je dječak jako pažljivo proučavao kazneni zakon i dobnu granicu kaznene odgovornosti, tako da je bio svjestan da mora što prije počiniti djelo da ne napuni 14 godina te da može izbjeći kaznenu odgovornost.⁶⁴

Kosta je smješten u Kliniku za neurologiju i psihijatriju djece, a prema roditeljima se vodi kazneni postupak. Njegov otac optužen je za teško djelo protiv opće sigurnosti jer su njegovim oružjem počinjena ubojstva, jer je učio dječaka pucati iz istih i zbog toga što nije čuvao oružje na siguran način. Majka je

⁶² Načelnik beogradske policije iznio je jezive detalje zločina, pokazao popis djece koju je učenik htio ubiti, <https://www.poslovni.hr/regija/nacelnik-beogradske-policije-iznio-je-jezive-detalje-zlocina-pokazao-popis-djece-koju-je-ucenik-htio-ubiti-4388508> , 3.4.2024.

⁶³ Krivični zakonik ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)

⁶⁴ 'Dobro pogledajte tko je sve bio na popisu. Očito je da je K.K. odlučio ubiti - konkurenciju', <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/dobro-pogledajte-tko-je-sve-bio-na-popisu-ocito-je-da-je-k-k-odlucio-ubiti-konkurenciju-15332895> , 3.4.2024.

optužena za neovlašteno posjedovanje streljiva jer je pronađen njezin DNA na metku.⁶⁵

Epilog ovog slučaja još moramo vidjeti, ali je sasvim sigurno da je uzburkao raspravu o granici kaznene odgovornosti i postupanju prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela u Srbiji, a i šire.

7. ZAKLJUČAK

Sposobnost djece da kazнено odgovaraju i donja dobna granica kaznene odgovornosti je važno pitanje za svaki pravni sustav. Najviše na određivanje istog utječe kontekst tog društva, njegova povijest i pravno naslijeđe. Razjedinjenost na međunarodnoj razini u pogledu vrsta sustava maloljetničkog pravosuđa i određivanja donje dobne granice kaznene odgovornosti po meni ne predstavlja veliki problem. To nije neki problem koji se prelijeva na druge sustave i mislim da je promašeno pokušati ustanoviti univerzalnu dobnu granicu na međunarodnom planu. Razmišljanja bi više trebalo usmjeriti na domaće pravosuđe i vidjeti trebamo li nešto mijenjati. Iako mali postotak kaznenih djela počine maloljetnici, jako je bitno kako se reagira na njih jer su maloljetnici najranjiviji dio društva i interes javnosti je jako velik. Je li naš sustav spreman reagirati u slučaju

⁶⁵ Optužnica protiv roditelja Koste K. ima 267 stranica: "Smirivali su ga krikovi žrtvi", <https://www.index.hr/vijesti/clanak/detalji-optuznice-protiv-roditelja-koste-k-smirivali-su-ga-jauci-i-krikovi-zrtvi/2503373.aspx> 3.4.2024.

tragedije kakva se dogodila u Ujedinjenom Kraljevstvu ili Srbiji? Kruta granica od 14 godina za koju se zalaže i Odbor za prava djeteta po meni nije najbolje rješenje. Razlike u razvijenosti djece istih godina mogu biti velike te bi određene fleksibilnosti u sustavu trebale postojati. Krešimir Prijatelj, dječji psiholog sa Odjela za psihologiju Sveučilišta u Zadru kaže: "Dob ne bi trebala biti jedina varijabla prema kojoj bismo donosili odluke o kaznenoj odgovornosti. Potrebno je uzeti u obzir i procijeniti brojne druge aspekte funkcioniranja adolescenata, poput njihovog stupnja kognitivne, emocionalne, moralne i socijalne zrelosti, a posebice razumijevanja ponašanja u koja se uključuju i sposobnosti rasuđivanja"⁶⁶.

⁶⁶ Nakon pokolja u Beogradu svi se pitaju: Treba li spustiti dob kažnjavanja djece? , https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/nakon-pokolja-u-beogradu-svi-se-pitaju-treba-li-spustiti-dob-kaznjavanja-djece-foto-20230504?meta_refresh=1 , 3.4.2024.

LITERATURA:

1. Dragičević Prtenjača, Marta; Bezić, Reana; Zagorec, Martina. *Vizura hrvatskog maloljetničkog kaznenog prava pri odlučivanju o maloljetničkom zatvoru i njegovu pridržaju - postoje li kriteriji ili je sve diskrecijska odluka suda*, Zbornik Pravnog Fakulteta Zagreb, Vol. 71 No. 3-4, 2021.
2. Justice for Children Briefing No. 4- The minimum age of criminal responsibility, <https://www.penalreform.org/resource/justice-children-briefing-no4-minimum-age-criminal-responsibility/> , 27.3.2024.
3. Dragičević Prtenjača, M.; Bezić, R. *Perspektiva uvođenja doktrine doli incapax u hrvatsko maloljetničko kazeno pravo*. *Macedonian Journal for Criminal Law and Criminology*, 25(1), 2018.
4. Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L. *Kazeno pravo- Opći dio 2 (kazeno djelo i kaznenopravne sankcije)*, Pravni fakultet sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2017.
5. Horvatić, Ž.; Derenčinović, D.; Cvitanović, L. *Kazeno pravo- Opći dio 1 (kazeno pravo i kazneni zakon)*; Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016.
6. Kazneni zakon ("Narodne novine" br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21., 114/22., 114/23.)
7. Zakon o sudovima za mladež ("Narodne novine" br. 84/11., 143/12., 148/13., 56/15., 126/19.)
8. Gurda, V. *Starosne granice krivično-pravnog maloljetstva u uporednom pravu*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Vol. 41 No. 3, 2020.
9. Doli incapax - When is a child too young or immature to be guilty of crime?, <https://hugolawgroup.com.au/insights/doli-incapax-when-is-a-child-too-young-or-immature-to-be-guilty-of-crime/> , 3.4.2024.
10. Crofts, Thomas. *Doli Incapax: Why Children Deserve its Protection*, Murdoch University Electronic Journal of Law, Vol. 10. No. 3., 2003.
11. Belgrade shooting: Teen made 'kill list' for Serbia school attack, <https://www.bbc.com/news/world-europe-65468404> 28.3.2024.
12. Hamurabi. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013- 2024.

Pristupljeno 3.4.2024.

<https://www.enciklopedija.hr/clanak/hamurabi>

13. Rittossa, D. i Božićević Grbić, M. (2012). ZAKON O SUDOVIMA ZA MLADEŽ – REFORMSKI ZAHVATI I PRAKTIČNE DILEME. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 19 (2), 615-667. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/110877>
14. Statistika MUP-a i Bilteni o sigurnosti cestovnog prometa- <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-mup-a-i-bilteni-o-sigurnosti-cestovnog-prometa/283233> , 3.4.2024.
15. Hazel, Neal. Cross-national comparison of youth justice, 2008. <https://salford-repository.worktribe.com/output/1372343/cross-national-comparison-of-youth-justice>
16. Kovačević, M. (2013). Osnovni modeli maloljetničkog pravosuđa s osvrtom na ulogu i položaj socijalnog rada. Ljetopis socijalnog rada, 20 (2), 301-317. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/112968>
17. Poredbeni prikaz i problematika dobne granice kaznene (ne)odgovornosti maloljetnih počinitelja kaznenih djela, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/u-sredistu/poredbeni-prikaz-i-problematika-dobne-granice-kaznene-ne-odgovornosti-maloljetnih-pocinitelja-kaznenih-djela-55009> , 3.4.2024.
18. Van Krieken, Robert. Doli Incapax and Its Vicissitudes: Childhood and Criminal Responsibility in England, Germany and Australia. SSRN Electronic Journal. 10.2139/ssrn.231977 2013.
19. Study on children's involvement in judicial proceedings - contextual overview for the criminal justice phase - Belgium, https://www.academia.edu/34152968/Study_on_childrens_involvement_in_judicial_proceedings_contextual_overview_for_civil_justice_Belgium , 3.4.2024.
20. McKee, J-Y. Criminal Justice Systems in Europe and North America-FRANCE; The European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI), ISBN 952-5333-06-X, 2001.
21. Shen, A. The Age of Criminal Responsibility and Juveniles Justice in Mainland China: A Case Study. Northern Ireland Legal Quarterly, 67(3), 357-371., 2016.

22. Konvencija o pravima djeteta, (Rezolucija br. 44/25) od 20. studenog 1989.
23. United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (the Beijing Rules), Resolution 40/33, 29. November 1985.
24. UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 10 (2007): Children's Rights in Juvenile Justice, CRC/C/GC/10, 25 April 2007
25. UN Committee on the Rights of the Child (CRC), General comment No. 24 (2019) on children's rights in the child justice system CRC/C/GC/24, 28. September 2019.
26. Puerta, Laura M Guerrero. James Bulger, a case of juvenile criminality key for the change of the legislative system of the United Kingdom. A case study, Publicaciones Didacticas, No. 90 2018.
27. Death of James Bulger- Shirley Lynn Scott, https://www.crimelibrary.org/notorious_murders/young/bulger/6.html , 3.4.2024.
28. Russia: Stop abuse of children with disabilities in criminal justice system, <https://mdac.org/en/news/russia-stop-abuse-children-disabilities-criminal-justice-system> , 3.4.2024
29. 30-day detention of mentally disturbed boy was unjustified, <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=EC&HR&id=003-4566468-5517404&filename=003-4566468-5517404.pdf> , 3.4.2024.
30. [Parents of teenage school shooter who killed 10 face trial in Belgrade,](https://www.euronews.com/2024/01/30/parents-of-teenage-school-shooter-who-killed-10-face-trial-in-belgrade) <https://www.euronews.com/2024/01/30/parents-of-teenage-school-shooter-who-killed-10-face-trial-in-belgrade> , 3.4.2023.
31. Načelnik beogradske policije iznio je jezive detalje zločina, pokazao popis djece koju je učenik htio ubiti, <https://www.poslovni.hr/regija/nacelnik-beogradske-policije-iznio-je-jezive-detaljje-zlocina-pokazao-popis-djece-koju-je-ucenik-htio-ubiti-4388508> , 3.4.2024.
32. 'Dobro pogledajte tko je sve bio na popisu. Očito je da je K.K. odlučio ubiti - konkurenciju', <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/dobro-pogledajte-tko-je-sve-bio-na-popisu-ocito-je-da-je-k-k-odlucio-ubiti-konkurenciju-15332895> , 3.4.2024.

33. Optužnica protiv roditelja Koste K. ima 267 stranica:
"Smirivali su ga krikovi žrtvi",
<https://www.index.hr/vijesti/clanak/detalji-optuznice-protiv-roditelja-koste-k-smirivali-su-ga-jauci-i-krikovi-zrtvi/2503373.aspx> 3.4.2024.
34. Nakon pokolja u Beogradu svi se pitaju: Treba li spustiti dob kažnjavanja djece?,
https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/nakon-pokolja-u-beogradu-svi-se-pitaju-treba-li-spustiti-dob-kaznjavanja-djece-foto-20230504?meta_refresh=1 , 3.4.2024.
35. Krivični zakonik ("Sl. glasnik RS", br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019)